

Verbindend voor diversiteit in onderwijs

Onderwijs in transitie

Speel met VBS verantwoord in op het onderwijs van overmorgen

Kom samen met ons in beweging!

De samenleving verandert, het onderwijs verandert, VBS verandert. Iedereen is in beweging en via sociale media voortdurend met elkaar in contact. Het gaat goed met het onderwijs of toch niet? Er wordt vanuit vele hoeken steeds harder op de onderwijspoorten geklopt. VBS speelde daar de afgelopen jaren op in en organiseerde ledenbijeenkomsten rond transitie en levenskunst. We vergaarden en deelden kennis vanuit theorie en praktijk. Evenzoveel leerden we van gesprekken tijdens onze vele contacten met scholen, en niet te vergeten bij toevallige ontmoetingen binnen en buiten het onderwijs. Leren en inspireren kan iedere dag, op ieder moment.

VBS is niet alleen. Op vele plaatsen zijn organisaties en individuen in beweging. Sommigen geven we met dit boekje een podium. Hun bijdragen zijn bedoeld als inspiratiebron voor u! Voor u en vele anderen die in beweging willen komen of blijven. Voor iedereen die streeft naar goed onderwijs vanuit diversiteit, eigenheid en samenwerking. Voor hen die naar leren willen kijken vanuit openheid en mogelijkheden voor kinderen, ouders, leerkrachten, bestuurders, leidinggevenden en toezichthouders. Kortom, voor alle betrokkenen in het onderwijs. Het is als inspiratie bedoeld voor iedereen die ruimte wil voor eigen ideeën en ervaringen.

Wilt u geregeld een portie inspiratie? Volg ons dan op Twitter @VBSonderwijs of kijk eens op www.vbs.nl. Reageren op deze publicatie kan ook via communicatie@vbs.nl. ■

Inhoud

Kom samen met ons in beweging! **2** | VBS zoekt naar verbindingen en transitie in onderwijs **3** | Het gaat goed met het onderwijs en toch helemaal niet **4** | Transitie is nodig voor echt goed onderwijs **10** | Scholen laten onderwijstransitie zien **13**
VBS en onderwijs blijven samen in beweging **23** | Samen sterk **27**

Dit is een uitgave van VBS en Zwerfspoor met financiële steun van het Jan Kerstenfonds.

Projectteam: Cedric Bousché, Koen Groeneveld en Simon Steen

Redactie: Koen Groeneveld en Akke Tick

Projectbegeleiding: Huis Communicatie

Beeldmateriaal: VBS

Druk: Dima | Media Groep b.v.

VBS zoekt naar verbindingen en transitie in onderwijs

‘Het onderwijs zit net als de zorg in een kramp en ook daar zijn verbindingen verbroken’, ‘Er is sprake van dwang en drang, van scholen die gevangen zijn van het systeem’ en ‘Het onderwijs moet in plaats van efficiënter juist radicaal anders’. Jan Rotmans, hoogleraar Transitiekunde, raakte in zijn lezing ‘Onderwijs in transitie’ tijdens onze Algemene Ledenvergadering in 2013 een gevoelige snaar. VBS komt op voor het onderwijs dat kaders wil maar geen krampachtigheid. Net zo goed als VBS en de aangesloten scholen zelf ook geen gevangen willen zijn van dichtgetimmerde en allesomvattende systemen.

In 2014 gingen we intensief op zoektocht. Wat is onderwijstransitie? Hoe krijgt transitie vorm in de praktijk? Hoe komen wij en onze leden in beweging? Een inspirerende tocht langs theorie en praktijk. Is er een conclusie? Geen dwingende, maar vooral een oproep om open oog en oor te hebben en houden voor hen die vanuit onbehagen of onrust met hun zorgen en vragen bij het onderwijs, bij scholen op de stoep staan. Diversiteit, eigenheid, vernieuwing en samenwerking binnen en buiten het veld bepalen de ruimte voor discussie en beantwoorden de vragen van deze bezorgde betrokkenen. ■

Behouden is ook transitie: bibliotheek blijft

Er is de laatste jaren veel gezegd over het verdwijnen van het boek, het lesboek, het gedrukte woord. De boekenbranche ervaart als geen andere sector de effecten van technologische ontwikkelingen. En uitgeverijen worstelen met de snelle veranderingen. Het Oostvaarders College houdt het boek en de bibliotheek in ere met alles wat daar bij hoort. Behouden wat waardevol en inspirerend is, is ook transitie meent het Oostvaarders College.

www.ovc.nl

Het gaat goed met het onderwijs en toch helemaal niet

Dagelijks stappen tienduizenden leerlingen de school binnen. Er staan duizenden leerkrachten klaar om hen les te geven of zichzelf te helpen ontwikkelen. Honderden directeurs geven leiding, en betaalde en onbetaalde toezichthouders en bestuurders houden een oog in het zeil. Onder hen betaald en onbetaald vele ouders. Iedere dag opnieuw staat iedereen klaar om het onderwijs vorm te geven. Wat is eigenlijk de staat van dat onderwijs?

Het gaat goed!

Elke schoolorganisatie wil inspelen op wensen van leerlingen, docenten en ouders. Het leidt tot hoge tevredenheidscijfers, een opgewekte en werkzame onderwijsomgeving en resultaten. Leerlingen verlaten met de op hen toegesneden kennis en kunde de scholen en vertrekken naar vervolgonderwijs, arbeidsmarkt of beginnen op hun eigen manier een alternatieve levensweg. Talenten zijn aangesproken, er is uitgehaald wat erin zit en het potentieel is benut. Een ideaalbeeld.

In de Nederlandse onderwijspraktijk peilen onderzoeken en exitgesprekken geregeld de tevredenheid van betrokken groepen en vormen de uitslagen de basis voor publieke verantwoording. Er is ook een cultuur waarbij tevredenheid en onderwijsresultaat wordt omgezet in harde vergelijkbare cijfers die binnen en buiten het onderwijs, en steeds vaker ook in de media, aandacht krijgen. Uit die nationale en internationale cijfers blijkt dat zowel qua harde prestaties als tevredenheid ons onderwijs niet altijd bij de wereldtop zit maar er zeker niet slecht voorstaat. Deelname aan onderwijs groeit, prestaties zitten in de lift, het gemiddelde opleidingsniveau neemt toe, het aantal drop-outs en ongekwalificeerden neemt af en de prijs-kwaliteitverhouding is goed. Ideaalbeeld lijkt realiteit.

Gaat het goed?

Wie achter de cijfers en onderzoeken en het ideale plaatje kijkt, ziet initiatieven van groepen ouders, docenten en leerlingen om het anders te doen. Ze starten bijvoorbeeld een nieuwe school of melden zich bij bestuur en management of media om een kanttekening te plaatsen. Ook hebben ze concrete bezwaren, maken een statement of signaleren een kloof tussen hoe het gaat en hoe het ook zou kunnen gaan. Zij constateren een keerzijde van het ideaalbeeld en vinden of ervaren dat het onderwijs de verkeerde kant opgaat en steeds minder past bij waar deze generaties en deze tijd behoefte aan hebben. Zij zijn de klokkenluiders van ons onderwijs. Claire Boonstra bijvoorbeeld startte de Operation Education en presenteerde het programma 'Het kán anders'. Het boek 'Onderwijshelden' pleit voor veranderingen in het onderwijs.

Vraagtekens over de inhoud en de waarde van het onderwijs ontstaan vaak als de onderwijsperiode achter de rug is. Mensen twijfelen of het werk bij hen past, zingevend is en het eigen talent voldoende uit de verf laat komen. Omscholing, bijscholing of een carrièreswitch doemen op. Het lijstje van Jelle Derckx 'Effectief werken, 15 dingen die ik had willen leren op school' krijgt veel aandacht en zet aan tot denken.

De Correspondent is ook een klokkenluider. Het biedt een bron van informatie voor wie voorbij de waan van de dag wil gaan. In hun eigen woorden: 'Wil juist de dieperliggende structuren en ontwikkelingen achter het nieuws in beeld brengen, nieuwe inzichten bieden in hoe de wereld werkt.' De digitale krant schroomt uiteraard niet om het ook over onderwijs te hebben. Hun artikelen worden veel gedeeld, becommentarieerd en bepalen mede het actuele debat op scholen. Diverse correspondenten maar zeker Rutger Bregman, dagen uit stappen te zetten richting een nieuwe samenleving met ander onderwijs.

Het gaat niet goed!

Voor sommige ouders, leerlingen en docenten gaat het niet goed met het onderwijs. Zij ervaren ernstige problemen in de praktijk. Leerlingen en docenten lopen vast in leren en ontwikkelen. Cijfers van de leerlingen of de kwaliteit van de lessen gaan omlaag. Het plezier in het werken en leren verdampt en zorgen over de toekomst nemen toe. Ook hier zijn veel mensen die aan de bel trekken.

Lianne de Ree is docent, mentor en vakgroepvoofd Engels op het Connect College. Zij schrijft inspirerende en confronterende blogs over haar dagelijkse werk. Ook de docenten René Kneyber en Jelmer Evers passen in het rijtje. Met hun boek 'Het Alternatief' zetten zij de aanval in op de Haagse afrekencultuur in het onderwijs. Zij stellen dat een steeds grotere nadruk op toetsen, cijfers, protocollen en ranglijsten demotiveert en dreigt de ontwikkeling van kinderen te schaden. Het Nederlandse onderwijs staat daarom volgens hen op een belangrijk keerpunt: gaat het de heilloze, doodlopende weg van het afrekenen verder volgen of kiest het voor een alternatief? Met onderbouwing van internationale en nationale onderwijsexperts, zoals Andy Hargreaves, Howard Gardner en Gert Biesta beschrijft dit boek wegen om tot een volwaardig, uitvoerbaar en praktisch alternatief te komen.

Druk benauwt

Een deel van de bezwaren heeft te maken met de onvrede over uitgangspunten van gangbaar onderwijs, onderwijscultuur en curriculum. Vooral ouders voelen zich dan onvoldoende verwant met het gegeven onderwijs en de mogelijkheden om te kiezen voor onderwijs dat aansluit bij hun eigenheid en gedachtegoed. Deze ouders denken anders over maatschappij, didactiek en/of pedagogisch klimaat. De diversiteit aan pedagogische stromingen is niet wijd verspreid in Nederland en veel ouders wonen in een omgeving waar de bandbreedte beperkt is. Kun je als

Kleuters beginnen dankzij Sinterklaas aan circulaire economie

Geen basisschool, ook Nutsbasisschool Burgst, kon in 2014 heen om het debat rondom Zwarte Piet. De teamkamer is een afspiegeling van de samenleving. En zelden is de invloed van media op bijvoorbeeld onderwijs zo aantoonbaar als dat jaar. De kijkcijfers van het Sinterklaasjournaal zijn hoog en dat komt niet alleen door gelovige kinderen. Het Sinterklaasjournaal beïnvloedt een hele generatie en gidst de samenleving. Het is interessant om na te denken over de vraag of de toonzetting van dat journaal nu het gevolg is van een beweging in de samenleving of juist aan de basis staat van die beweging. Of dat er sprake is van communicerende vaten. Duidelijk is wel dat de opvattingen rondom Zwarte Piet schuiven. Dat iets wat zwaar verankerd was in de tradities van de samenleving toch gewoon loskomt. Voor bijvoorbeeld kleuters maakt het niet zoveel uit. Zij maken hun eigen feestje en de kleur van de Piet is daarin ondergeschikt. Zij vinden alle kleuren van de regenboog prima en volgen de discussie niet zo. De generatie van de toekomst schuift vanzelf op. Maar in het kielzog van de discussies over Piet komt ook het hele verhaal van Sinterklaas in beweging. Tussen de regels door is het niet meer vanzelfsprekend dat Sinterklaas alleen voor de cadeautjes zorgt. En Opa Piet werkt gewoon door, redt zelfs een deel het feest, ook al is hij eigenlijk met pensioen. En de Pieten van de gevestigde orde staan voorlopig werkloos aan de kant. De tijd wordt rijp voor veranderingen. Het lijkt een schoolvoorbeeld van een transitie te worden.

Het past bij die tijdgeest dat de kleuters van Nutsbasisschool Burgst aan circulaire economie gaan doen. Aan hen is gevraagd thuis op hun kamer eens te kijken naar de eigen spulletjes om te onderzoeken of er iets is wat ze niet meer gebruiken. Als ze willen mogen ze van die spulletjes iets uitkiezen om dat te geven aan iemand anders in de klas. Iemand waarvan ze denken dat die er meer aan heeft. Het inpakpapier voor dat geschenk maken ze zelf.

Voor Sanne, ze zit in één van de kleuterklassen, is het een heel natuurlijk verhaal. Zij kan al tellen dus haar boekje over tellen is inmiddels overbodig. Zij weet wie er in de klas nog niet kunnen tellen. Valentijn bijvoorbeeld dus misschien wordt hij de gelukkige. Of Anne? Op de achtergrond denken de juffen na over de effecten van dit nieuwe denken. Welke strategie moeten zij volgen als bepaalde kinderen geen cadeautjes krijgen van medeleerlingen of andere kinderen juist meer krijgen? En hoe zit het met de waarde van cadeautjes ten opzichte van elkaar en mogelijke cadeautjes van thuis en van de oudercommissie? Wanneer zijn interventies nodig? Of laten we dit gewoon op z'n beloop en vertrouwen we in het oplossend vermogen en de creativiteit van de kleuters zelf?

Deze mini-maatschappij met z'n ontwikkelingen lijkt marginaal maar de invloed ervan op het denken en doen van kinderen is heel groot. Wat hier gebeurt werkt door. Levenslang. Multinationals weten dat al lang en snappen dat ze alles op alles moeten zetten om zo vroeg mogelijk indruk te maken met hun merken. Of dat nu via het nationaal ontbijt is of via de supermarkt en de reclame.

Kleuterjuffen weten al lang dat het balanceren is tussen de tijd voor spelend leren, voor taal en rekenen, voor ontwikkeling en voorbereiden op de Cito-kleutertoets. Maar het opdoen van levenservaring begint vroeg, is essentieel en onbetaalbaar.

www.nbsburgst.nl

docent nog verhuizen richting je ideale school, voor ouders is het gezin verplaatsen een stuk lastiger. Als de groep geestverwanten voor eigenheid en vernieuwing groot genoeg is, voedt dat een initiatief om een school te starten of om bestaand onderwijs te beïnvloeden. Islamitische scholen, Democratische scholen, Sociocratische scholen en Iederwijs zijn zo ontstaan. De School in Zandvoort (www.deschool.nl) is overigens een voorbeeld van zo'n spraakmakend, doorbrekend, tegen de stroom in roeiend en volhoudend initiatief dankzij een consistent en consequent denken en uitvoeringskader.

Onderwijs raakt ook aan visie op financieel-economische ontwikkeling (de financiële crisis, de functie van geld en de waarde van arbeid) en de belastbaarheid van de aarde (klimaat- en energiecrisis, uitputting van natuurlijke grondstoffen, vervuiling van het milieu). Het broeit in de samenleving. Gezinnen en bedrijven denken na over hun wereldbeeld en bepalen hun standpunt en strategie. Dat gaat vaak over bestedingen, energie, voedsel, lokale economie, eerlijk handelen, technologie en milieu. Het leidt tot veel lokale initiatieven en het ontstaan van Transitions Towns en een transitiebeweging (zie pagina 11).

Mensen uit de transitie-omgeving snappen heel goed dat jonge mensen vatbaar zijn voor wat zij in hun omgeving voorgeschoteld krijgen. Het is evident dat het onderwijs het instrument zou kunnen zijn om mensen te inspireren, na te laten denken over de keuzes en de koers voor de toekomst. Het onderwijs kan een belangrijk platform zijn waar een appel op mensen gedaan kan worden. VBS ziet dat scholen in toenemende mate moeite hebben om dit broeien en dat appel te negeren. Scholen die ingaan op dit appel tonen belangstelling voor keurmerken als Eco-Schools (www.eco-schools.nl) of UNESCO-school (www.unesco-scholen.nl). Ook zijn er scholen die beginnen met modules duurzaamheid. Vanzelfsprekend zullen nieuwe initiatieven ontstaan als vernieuwing in het bestaande onderwijs niet reageert op prikkels voor eigenheid.

Betrokkenheid

De betrokkenheid van ouders, leerlingen en docenten bij het uitzetten en uitvoeren van onderwijsbeleid is nog beperkt. Echte samenwerking komt niet veel voor. Mensen schikken zich omdat zij opzien tegen het gedoe of omdat zij voor zichzelf en hun naasten aanvullingen zoeken buiten

het onderwijs. In onderzoek scoort tevredenheid vaak nog een zeven, betrokkenheid moet blij zijn met een mager zesje. Voor werkelijke verbinding en betrokkenheid ziet VBS de volgende belemmeringen:

De grootschaligheid van het onderwijs In onderwijsorganisaties gaat het altijd over heel veel mensen.

Het grote aantal verschillende belanghebbenden binnen en buiten de school Ook maatschappelijke- en commerciële organisaties zijn zich bewust van de kernpositie van onderwijs en de duurzaamheid van beïnvloeding op jonge leeftijd. Zij zoeken de school dus op met hun programma's en producten en sluiten overeenkomsten. Het wordt dan wel heel ingewikkeld om een ander geluid te laten horen. Zo is bijvoorbeeld de alliantie die zich bezighoudt met het cateren in de schoolkantines inclusief het vullen van de cola-automaten dusdanig massief dat ouders, leerlingen en docenten die kiezen voor een gezondere leefstijl stuk lopen op allianties die schoolkantines cateren en frisdrankautomaten vullen. En banken die de leerstof over het starten van kleine ondernemingen door leerlingen de school inbrengen pluggen vooral hun eigen opvattingen.

Het massieve en stevig verankerde denken over onderwijssystemen wereldwijd Wie de kans krijgt om in het buitenland, op andere continenten, een school te bezoeken zal vast kunnen stellen dat onderwijs op de meeste plaatsen op hoofdlijnen dezelfde organisatievorm kent. Die vorm loslaten is dus als het ware de wereldstandaard loslaten.

De moeilijkheid om *evidence based* te werken Onderwijs betekent ontwikkeling in denken en doen van mensen. Die ontwikkeling is afhankelijk van oneindig veel variabelen op individueel en groepsniveau. Effecten zijn heel beperkt en niet altijd objectief meetbaar. Er is enerzijds gebrek aan bewijs maar anderzijds zijn er veel verschillende soorten bewijs. Daarmee kunnen uiteenlopende partijen hun eigen gelijk aantonen en bevriezen veel ontwikkelingen. De meeste scholen zitten nog in hun klassieke setting en van collectief gepassioneerd samenwerken is nog geen sprake.

Zeer moeilijk lerenden op Prokkelstage bij Albert Heijn

Dertig leerlingen van ZML-school De Keerkring zijn op Prokkelstage geweest bij Albert Heijn filialen in Zoetermeer. Zij mochten ervaren wat het betekent om te werken en collega's te hebben, maakten kennis met het werken in de supermarkt en verrichtten allerlei ondersteunende werkzaamheden. Het zijn prikkelende ontmoetingen tussen mensen met én zonder verstandelijke beperking. Duizenden vrijwilligers organiseren in bedrijven, buurten, op scholen en in het verenigingsleven Prokkelactiviteiten. Deze ontmoetingen dragen op een heel persoonlijke manier bij aan het versterken van de positie van mensen met een verstandelijke beperking in de samenleving en het vergroten van sociale netwerken. Door de ontwikkelingen binnen het sociaal domein (de hervorming van de Langdurige Zorg, de Participatiewet en de Wet op de jeugdzorg) wordt dit steeds actueler.

www.keerkring.net

Leidt bezorgdheid tot actie?

Het is de vraag of het ongemak over de belemmeringen in het onderwijs en de zorg over samenleving en aarde gaan leiden tot fundamentele veranderingen. Trendrede 2014 ging over duurzaamheid, menswaardige proporties in de samenleving, holisme, individuele autonomie in collectief verband, creativiteit, betekenis delen en circulaire economie. Dit zijn onderwerpen die breed in de samenleving leven maar niet op de agenda staan van de gemiddelde school. Ook al geeft Trendrede 2015 aan dat er al voldoende kritische massa is om door structuren heen te prikken. Vanuit de structuur probeert staatssecretaris Sander Dekker een beroep te doen op het onderwijs om mee te denken en de dialoog aan te gaan. In onsonderwijs2032.nl is de centrale vraag 'Hoe kunnen we kinderen die nu naar school gaan, zo goed mogelijk voorbereiden op de samenleving en arbeidsmarkt van 2032?'

Moet de school veranderingen op de agenda zetten? Neen, scholen moeten niets! VBS roept op na te denken over het onderwijs dat antwoord heeft op wat leeft bij ouders, leerlingen en samenleving. De vraag is of het mogelijk is om de vragen en denkwijzen zonder vooroordeel en angst binnen te laten op school en te agenderen. Te onderzoeken of de school kan bijdragen aan een beweging die op gang komt en om experimenten toe te staan. VBS vraagt belemmeringen vanuit een ander perspectief te zien:

Grootschaligheid kan betekenen dat er ruimte is

Niet alles in de organisatie hoeft gestroomlijnd en homogeen te gaan. Er is experimenteeruimte en betrokkenen nemen risico's.

Samenwerking Het is natuurlijk zo dat verschillende belanghebbenden met verschillende achtergronden het met elkaar oneens kunnen zijn maar dat hoeft geen beletsel te zijn voor leren van elkaar en samen ontwikkelen.

Breed perspectief Buiten de kaders van het gevestigde onderwijs is lastig maar ook leuk en inspirerend.

Objectivering Het is geen eenvoudige opgave om veranderingen in hoofd, hart en handen te monitoren en te laten leiden tot meetbare opbrengsten maar het is ook de vraag of dat nodig is. Immateriële opbrengsten zijn ook opbrengsten.

Het is de overtuiging van VBS dat scholen die de moed hebben om de deur open te zetten voor mensen die met voor hen moverende redenen en de beste intenties het anders willen doen in het onderwijs zichzelf uiteindelijk een gunst bewijzen. Ze blijven bij de tijd. ■

Levenskunst in het onderwijs

Joep Dohmen, hoogleraar wijsgerige en praktijkgerichte ethiek aan de Universiteit voor Humanistisch breekt een lans voor 'een cultuur van waarden en deugden' op scholen in primair en voortgezet onderwijs. Hij laat zien hoe de actuele filosofie van de levenskunst een belangrijke bijdrage kan leveren aan het vormingsideaal binnen het onderwijs. Uitgangspunt van zijn betoog is de sterk veranderde, posttraditionele en neoliberale samenleving waar school, ouders en leerlingen de laatste decennia samen in zijn terecht gekomen. Daarin staat niet langer emancipatie, maar identiteit centraal. De belangrijkste levenskwesaties gaan niet langer over losmaking en bevrijding, maar betreffen identiteitsvragen over oriëntatie en zingeving: wie ben ik, waar kom ik vandaan? Wat is de juiste richting van mijn leven? Hoe vinden we die samen? Bij de beantwoording van deze vragen speelt de school als waardegemeenschap een hoofdrol. Vanuit zijn expertise uit de actuele filosofie laat hij zien dat en hoe levenskunst, opgevat als een praktisch, en concreet leerproces, een fundamentele inhoudelijke bijdrage kan leveren aan een morele cultuur binnen het moderne onderwijs. Dohmen verzorgde in het voorjaar van 2012, in samenwerking met de Stichting Humanistisch Centrum voor Onderwijs en Opvoeding (HVO) en de VBS, een succesvolle leergang 'Atelier van de Humanistische Levenskunst' voor docenten en leidinggevenden in het voortgezet onderwijs. Op www.vbs.nl kunt u de publicatie 'Levenskunst op school. Essay over een andere cultuur van omgaan met jezelf en anderen' downloaden.

www.joepdohmen.com

Transitie is nodig voor echt goed onderwijs

Het werk van Jan Rotmans en Rob Hopkins (www.transitionnetwork.org) ten spijt, is het woord transitie nog niet ingeburgerd. Wat is een transitie eigenlijk? Transitie betekent letterlijk kentering, omslag of overgang. Het is een structurele verandering die het resultaat is van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen kunnen op verschillende terreinen plaatsvinden zoals energie, economie, landbouw en onderwijs maar staan niet los van elkaar. Het gaat om een omslag in de structuur, cultuur en werkwijze van bijvoorbeeld een maatschappelijk systeem of een organisatie. Jan Rotmans refereert in zijn boeken 'In het oog van de orkaan, Nederland in transitie' en 'Verandering van tijdperk' van een omslag in regels, wetten, omgangsvormen, denkbeelden en ideeën die onze samenleving bepalen. Het gaat bij hem dus om maatschappelijke transities.

Bepalend voor het ontstaan van een transitie is:

- stap voor stap ontstaan van een brede overtuiging dat de transitie nodig is;
- in een parallel tempo geleidelijk leggen van verbindingen, organiseren van activiteiten en laten rijpen van denkbeelden;
- relateren van onderwerpen en ontwikkelingen die ten grondslag liggen aan nieuwe inzichten;
- vinden van geschikte aanhaakpunten in de gevestigde orde.

Een transitiebeweging meandert tussen evolutie en revolutie op het moment dat de ontwikkeling van het gewenste stelsel, systeem of de gewenste organisatie, samenleving of de beschaving stopt. Transitie kan uiteraard ook over een individu, een gezin, een familie of een buurt gaan. Bij een succesvolle transitie ontstaat de brede overtuiging op alle relevante niveaus omdat er synchroniciteit is van overtuiging, inzicht, tempo en ontwikkelingsrichting. Een succesvolle

transitie versnelt van een bedachtzame periode naar een razend tempo tot de ontwikkeling tot rust komt en een nieuwe gedragen gevestigde orde aanbreekt.

De overgang van de bedachtzame periode naar het razende tempo heeft alle kenmerken van een kantelpunt. Massaal bewustzijn breekt door (wat broeide, in de lucht hing, eraan zat te komen ontspint zich), onvrede laat zich niet meer onderdrukken (wat latent aanwezig was wordt expliciet) en de gevestigde orde capituleert. Een transitie is feitelijk pas herkenbaar en succesvol als de omslag heeft plaats gevonden. Het is dus niet eenvoudig te herkennen en in zekere zin nog minder te organiseren. Transities ontstaan op plaatsen waar een kramp is tussen mensen en systemen. Aan de ene kant is er dan de onrust en het onbehagen en een algemeen gevoel dat er iets niet klopt zonder dat het nu precies duidelijk is wat er niet klopt. Mensen agenderen iets, stellen vragen, plaatsen kanttekeningen en zoeken de media op. Dat levert dan verbindingen op en als mensen elkaar herkennen en samen gaan optrekken ontstaat de beweging. Het systeem zoekt in zo'n situatie natuurlijke bondgenoten. Een systeem is per definitie massief en gericht op het handhaven van het eigen gelijk. Inkapselen, neutraliseren, isoleren zijn gangbare strategieën om te reageren op veranderingen waar het systeem last van heeft.

Een transitie is volgens Rotmans dus een machtswisseling met vele gezichten. In alle gevallen is sprake van strijd en confrontatie omdat bestaande structuren en instituties worden afgebroken en nieuwe worden opgebouwd. Dat betekent een rechtstreekse bedreiging van de bestaande orde. Dat impliceert dat bij een geslaagde transitie een totaal ander speelveld ontstaat. Er valt veel te winnen en te verliezen bij een transitie. Het gevestigde regime schuwt daarbij geen middel tegen de opkomende niches. Juridische, financiële, organisatorische en politieke instrumenten kunnen hierbij worden gebruikt. Een nieuw paradigma tekent zich af: langzaam verandert het dominante wereldbeeld van exploitatie naar coöperatie, van waarde ontlenen naar waarde creëren en van zelfredzaamheid naar samenredzaamheid.

Transitievirus

Nederland is ook besmet met het transitievirus. In veel steden ontstaan regelvrije zones en is er ruimte voor initiatieven buiten de gevestigde orde. Al is er dan ook sprake van tegenwerkende systemen, zijn de omstandigheden zijn ernaar om door te zetten. Transition Towns Nederland (www.transitiontowns.nl) is een landelijk netwerk van groepen actieve burgers die bewust met elkaar samenwerken om hun huis, buurt, dorp of stad minder afhankelijk van (fossiele) energie, meer duurzaam en meer sociaal te maken. Ze wachten niet langer op de overheid maar waar het de transitie ten goede komt, werken ze samen met gelijkgestemde organisaties, bedrijven of gemeenten, op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Door de druk die ontstaat in de samenleving zullen ook scholen steeds meer te maken krijgen met vragen over de belangrijkste thema's van transitiebewegingen namelijk energie, voedsel en eerlijke en lokale voedselketen (stadslandbouw), lokale economie en duurzaamheid.

Voor scholen zijn er mogelijkheden om mee te doen bijvoorbeeld door groene stroom en zonnepanelen. Organisaties waaronder VBS verzorgen via het collectieve inkooptraject 'Energie voor Scholen' al enkele jaren de inkoop van energie waarbij duurzaamheid steeds centraler staat. Met Warme Truiendag sluiten scholen ook aan. Het idee is simpel. Schoolkinderen trekken een warme trui aan, zetten de verwarming lager, en besparen 7% energie per graad dat de verwarming lager staat.

Het thema voedsel houdt de gemoederen de laatste jaren ook veel meer bezig. Voedselziekten zoals allergieën en obesitas komen bij steeds jongere kinderen voor. De instanties die leerlingen tot bewustzijn en mentaliteitsverandering willen brengen delven het onderspit tegen de systemen die juist een belang hebben bij jonge consumenten of organisaties die aan de leiband

lopen van de voedselindustrie. Zo roept het Nationaal Schoolontbijt net als het Koningsontbijt veel discussie op. Voor bewust omgaan met voedsel zijn deze ontbijten contraproductief. Ook samenwerking met bedrijven ligt steeds vaker onder vuur. De afspraken die organisaties als de VO-raad maken met bijvoorbeeld Mars en Coca-Cola kunnen in de samenleving rekenen op veel scepsis. De achter deze merken werkende multinationals besteden een veelvoud aan tijd en geld om juist de doelgroep meer en dunder te laten consumeren. Convenanten zijn vaak heel kleine doekjes voor het bloeden.

Het wemelt in Nederland van de Transitiesteden. Op vele terreinen is er vaak sprake van kleine beginnetjes die uiteindelijk leiden tot bewegingen. Waarom zou zo'n werkwijze niet ook in het onderwijs werken als leidraad voor scholen die niet bang zijn voor een nieuw vlammetje? Onderwijs is tenslotte een systeem. Het geven van onderwijs is vrij staat in de grondwet. VBS pleit voor de vrijheid van onderwijs en daaruit voortvloeiend autonomie en zelfbestuur. Erkenning voor de inspanningen kreeg VBS in het advies over artikel 23 van de Onderwijsraad in 2012. Daarin valt te lezen 'Zou de vrijheid van onderwijs niet bestaan dan zouden we het moeten uitvinden want het heeft Nederland veel gebracht en geeft ons internationaal aanzien'. In de praktijk wordt er voortdurend geknabbeld aan de vrijheid. Toezicht op bij wet aan te wijzen vormen van onderwijs en onderzoek naar de bekwaamheid en zedelijkheid van hen die onderwijs geven. Hiermee is een omstandigheid aan de orde die leidt tot systemen voor mensen waar het al snel kan gaan schuren. Een voedingsbodem dus voor transities maar ook een metier waar de gevestigde orde het grote belang van inziet. ■

Pensumboekje helpt bij zelfstandig leren

Op het Montessori Lyceum Herman Jordan ligt leerstof die de leerlingen moeten verwerken, vast in het pensumboekje. In dat boekje kunnen leerling en ouder zien wat er per pensum (= werkperiode) gedaan moet worden voor de verschillende vakken. De vakdocent tekent in het boekje met een paraaf en een beoordeling de pensumonderdelen af die de leerling heeft verwerkt, zodat betrokkenen aan de hand van het pensumboekje kunnen zien hoe ver de leerling met zijn schoolwerk is gevorderd en wat het niveau is. Naast het pensumboekje zijn er voor bijna alle vakken studiewijzers beschikbaar waarin staat wat er gedaan moet worden en hoe er gewerkt moet worden. De leerlingen werken bij veel vakken zelfstandig aan de leerstof. Veel lessen zijn zogenaamde vrijwerklessen: de leerling gaat daar zelf met de leerstof aan de slag. Soms gaat dat vrijwerken individueel, soms werken de leerlingen in kleine groepjes. Goed gebruikmaken van een vrijwerkles is voor leerlingen niet gemakkelijk. Vandaar dat de vakdocent en de mentor daar - zeker in het eerste jaar - veel aandacht aan besteden. Het vrijwerken kan verschillende vormen aannemen. Bij sommige vakken wordt vrijwel alle lestijd aan vrijwerken besteed. De leerling bepaalt elke les zelf aan welk deel van de pensumstof hij werkt.

www.hermanjordan.nl

Scholen laten onderwijstransitie zien

In onze zoektocht bezochten we so-, po- en vo-scholen. We doorkruisten het land en kwamen langs diverse parels van scholen. VBS is ervan overtuigd dat we maar het topje van de ijsberg hebben gezien. We brengen een aantal scholen voor het voetlicht.

www.vcl-school.nl

Het Vrijzinnig-Christelijk Lyceum (VCL) in Den Haag

Het VCL is een school voor havo, atheneum en gymnasium. De school heeft een herkenbaar onderwijssysteem waarbij de organisatie is opgebouwd uit homogene leerlinggroepen en lokalen, vakken en secties en opdeling in onderwijssoorten. Daar legt het VCL 'wetenschap & ontdekking', 'kunst & cultuur' en 'internationale zaken' als eigen thema's overheen. Het motto van VCL luidt 'Ik denk zelf' en geeft aan dat de school het belangrijk vindt dat leerlingen hun eigen mening vormen, ideeën ontwikkelen en uitvinden wat ze waard zijn. De school geeft leerlingen ruimte om zich te ontplooiën en ontdekken wat waardevol is, voor zichzelf, maar ook voor anderen.

Het VCL is in beweging. Rector Mathieu Arnouts kenschets die beweging als volgt:

Opener Dat betekent dat de school meer dan voorheen naar buiten gaat om contact te zoeken. De school is éénpitter maar zoekt de andere schoolbesturen op. De school is niet geïsoleerd maar staat open in verbinding met beleidsmakers in de omgeving. De school staat in een stad waar ouders en leerlingen volop schoolkeuze hebben. Veel van die ouders en leerlingen zijn constructief mondig, weten waar ze het over hebben en hebben duidelijke verwachtingen over de taak en de rol van de school. Bewuste kiezers dus die van uiteindelijk zo'n veertig verschillende basisscholen komen. Die kiezers zoeken geborgenheid, een veilige leeromgeving en

Yoga en Tai-Chi op het Vrijzinnig-Christelijk Lyceum

Het VCL en sport horen bij elkaar. In de brugklas maken leerlingen kennis met verschillende sporten. Van softbal tot boogschieten, van voetbal tot klimmen. In de bovenbouw is er vrije ruimte en mogen leerlingen elkaar lesgeven in disciplines die ze zelf hebben gekozen. Dan is er les in minder bekende sporten zoals yoga en tai-chi. Tijdens de alternatieve sportdag staan tennissen en surfen op het programma. En wie in de vakantie meer wil, kan mee gaan skiën en snowboarden.

www.vcl-school.nl

een school die leerlingen accepteert zoals ze zijn en daarbij ruimte biedt. Het VCL zoekt de basisscholen van die leerlingen op en wisselt informatie uit. De school draagt naar buiten uit wat drijfveren zijn. Het VCL heeft een lange traditie die herkend en erkend wordt maar die soms onvoldoende zichtbaar was en soms ook te impliciet was. Laten zien en expliciteren is nu veel meer het credo. Die openheid vertaalt zich ook in de communicatie met de ouders. Uitleggen wat de school doet en waarom keuzes gemaakt worden. Dat voorkomt dat ouders de school niet begrijpen en achter blijven als de school verandert of zich ontwikkelt. Arnouts is zelf nog in klassen actief met een aantal onderwijsprojecten en bezoekt lessen van collega's. Daar is geen kramp over, mensen stellen zich open en kwetsbaar op om ervan te leren en betere onderwijsgevenden te worden.

Leerlinggericht Op het VCL draait het van oudsher om de leerlingen. Dat uit zich in een leerlingbestuur en een veelheid aan leerlingcommissies op veel uiteenlopende gebieden. Die commissies zijn niet een soort uiterlijk vertoon maar hebben ook werkelijk verantwoordelijkheid. De cateringcommissie is er niet alleen voor om met een feestelijk gezicht hapjes en drankjes te serveren bij gebeurtenissen. De leerlingen uit deze commissie gaan mee op kamp met de brugklassers en zijn daar verantwoordelijk voor de maaltijden. Met aandacht voor hen die bijvoorbeeld een dieet volgen of kosjer eten. De leerling als vertrekpunt en aandachtspunt zit in de genen van de school maar dat vraagt iedere keer aandacht in een actuele vertaling en concrete uitvoering.

Vorderingen Het leren van de leerling is middelpunt en vertrekpunt. Dat lijkt een open deur maar op het VCL vertaalt zich dit in een eigen aanpak van de rapportage over de vorderingen. Op de tafeltjesavond brengt de leerling zelf verslag uit over zijn vordering en bereidt een eigen rapportage voor. De leerling presenteert deze aan de eigen ouder in het bijzijn van de mentor die voor een balans zorgt en feedback kan geven. Het mes snijdt aan alle kanten. Arnouts noemt het een indicator voor een transitie in het denken over de taken en rollen, de positionering van docenten en leerlingen.

Een UNESCO-keurmerk hoeft voor Arnouts niet, de school voelt zich in zekere zin al UNESCO-school. Een interessant transitie-thema is het diploma. Het diploma is feitelijk opgeschoven van middel om te laten zien wat iemand 'waard' is geworden tot een doel op zich, je werkt voor je diploma. Dat diploma zegt vooral iets over het formele leren maar veel minder over het informele en buitenschoolse leren, de algemene ontwikkeling van de leerling. De school denkt na over een werkwijze om naast het diploma ook iets mee te geven dat juist die brede ontwikkeling illustreert. Dat zou iets CV-achtigs kunnen zijn.

www.keerkring.net

De Keerkring in Zoetermeer

De Keerkring is een school voor speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs in Zoetermeer. Het is een algemeen bijzondere school voor zeer moeilijk lerenden die veel aandacht besteedt aan normen en waarden en een veilige omgeving. De Keerkring heeft een humanistische basishouding. Dat is terug te vinden in het klimaat van de school en in de

positieve instelling naar leerlingen en de omgeving met als missie: 'Maximale zelfstandigheid en minimale afhankelijkheid'. Het onderwijs op de Keerkring streeft door opvoeding, vorming en ontwikkeling naar een voor iedere leerling maximale zelfstandigheid en minimale afhankelijkheid. Op deze manier wil de school bereiken dat de leerling op het gebied van wonen, werken, vrije tijd en algemeen maatschappelijk functioneren zo optimaal mogelijk geïntegreerd kan samenleven met anderen. De leerlingen hebben door hun verstandelijke beperking problemen met veel schoolse- maar ook vaak met communicatieve en sociale vaardigheden. Ook is er vaak sprake van een langzamer ontwikkelingstempo en een ander ontwikkelingsverloop. Zij hebben op sociaal-emotioneel gebied veel begeleiding en sturing nodig. De leerlingen krijgen daarom in de groepen een hoge mate van individueel onderwijs.

Wilmar Spies, directeur van de school, stelt dat een transitie de afgelopen twintig jaar heeft vorm gekregen. Van 'het is zorg maar we noemen het school' en 'alles wat je bijbrengt is meegenomen' naar 'individuele leerlijnen die ervoor zorgen dat de leerling goed in het leven komt te staan'. Spies: 'Bij deze transitie heeft het niet alleen gedraaid om de school. De context is belangrijk, de samenleving moet er klaar voor zijn. We hebben het over kwetsbare ouders en leerlingen die om zich heen allerlei ontwikkelingen en systemen zien. Daarbij draait het om juridische aspecten, toezicht, begeleiding en ook over economie en geld. Uiteindelijk draait het gewoon om begrip voor elkaar. In Nederland kennen we belangenorganisaties zoals ouderorganisaties die in een aantal gevallen mondig, deskundig en goed georganiseerd zijn. Die leveren een bijdrage aan een omslag van de publieke opinie. Transities zijn mooi maar het blijft uitkijken. Het is bijvoorbeeld de vraag of passend onderwijs een fundamentele verbetering is of een bezuiniging verpakt in mooie woorden. Het valt niet mee om oog en oor te hebben voor al die behoeften aan ondersteuning en begeleiding van al die jonge mensjes met hun eigen ontwikkeling en eigen vragen. Je verkijkt je al gauw op ze. Achter een stil en lief gezicht kan van alles weggelaten worden wat niet wordt opgemerkt. En ook die opvallende gedragsproblemen kunnen soms een indicator zijn voor iets heel anders.'

Het Oostvaarders College in Almere

Het Oostvaarders College presenteert zich als een grensverleggende school. Internationalisering, cultuur en bijzondere activiteiten zijn de smaakmakers van deze school. De school is één van de weinige UNESCO-scholen in Nederland en gaat er vanuit dat leerlingen ontdekkingsreizigers zijn die nieuwsgierig zijn naar van alles. Andere plaatsen, andere mensen, andere culturen. Binnen Europa maar ook buiten Europa. Dat is logisch waar leerlingen in hun directe omgeving al mensen en producten vinden van over de hele wereld. Leerlingen vinden het leuk om hun kennis uit te breiden. Het Oostvaarders College brengt leerlingen graag in contact met die wereld, maar wil ze ook goed voorbereiden en in staat stellen om wereldburger te zijn. Dat wereldburgerschap is niet alleen een kwestie van ontmoeten maar ook van leren 'zijn': werken, dansen, sporten, eten en relaxen. Het betekent dat het Oostvaarders College lessen geeft op het gebied van internationalisering, buitenschoolse activiteiten organiseert en een sportieve school is. De doelstellingen zijn steeds drieledig:

Didactisch De activiteit brengt een duidelijke kennisvermeerdering teweeg voor de leerling op het gebied van de vakken die op het Oostvaarders College worden onderwezen.

Cultureel De activiteit verdiept of verbreedt het culturele referentiekader van de leerling en daarmee het inzicht en het plezier in de wereld om hem/haar heen. Talenten kunnen verder ontplooid worden.

Sociaal De activiteit geeft de leerling inzicht in positief samenleven zodat een handreiking wordt gedaan om als sociaal en evenwichtig mens te kunnen opgroeien.

Jikke Alta, coördinator van UNESCO van het Oostvaarders College geeft aan dat het UNESCO-school worden een natuurlijk proces is geweest. Het is niet zo dat de school op enig moment heeft besloten UNESCO-school te worden. De school was eigenlijk al een UNESCO-school maar dat werd pas duidelijk toen de school op zoek ging naar kaders en handvatten die pasten bij de school. Er is gekeken naar typering als Eco-School en op dat moment bleek dat de hele opzet van UNESCO-school naadloos bij de school paste. 'Het voelde als thuiskomen', aldus Alta. 'Het was wel een soort kantelpunt omdat het hielp met verankeren en koersen. Het is belangrijk om te blijven zorgen dat waar je voor staat niet blijft hangen bij selecte groepen mensen maar doordringt in de haarvaten van de organisatie. Je kunt tijd en geld maar één keer gebruiken en iedereen stelt zijn prioriteiten om te voldoen aan eigen doelen en doelen van het systeem. Diploma's moeten ook worden gehaald. Maar de rode draad is op het Oostvaarders College vooral tolerantie. Dat komt steeds tot uiting.'

Montessori Lyceum Herman Jordan in Zeist

Het Herman Jordan in Zeist profileert zich als in veel opzichten een gewone middelbare school met de gebruikelijke schoolvakken, jaarklassen en een officieel examen. Maar de school wordt algemeen ook beschouwd als een doorgewinterde montessorischool. Onderwijs is in de optiek van de school een onderdeel van de opvoeding en dat betekent dat de school bijzondere aandacht wil geven aan de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen. De ideeën van Maria Montessori staan centraal. Onderwijs is zoveel mogelijk afgestemd op de individuele leerling met eigen mogelijkheden, omstandigheden, interesse en werktempo. De leerling op school leert zelfstandig te worden en eigen verantwoordelijkheid te dragen. De school probeert dat te bereiken door leerlingen een zekere mate van vrijheid te geven, waarbinnen eigen keuzen mogelijk zijn. Op de school bestaat het onderwijs niet alleen uit klassikale instructie, maar ligt

er veel nadruk op zelfwerkzaamheid door leerlingen. De school hecht grote waarde aan een ontspannen leef- en werkklimaat, waarin de verstandhouding tussen docent en leerling wordt bepaald door wederzijds respect en tolerantie.

Vrijwerken is een belangrijke werkvorm op het Herman Jordan (zie pagina 12) Daarnaast is er het geleide vrijwerken dat vaak afgewisseld wordt met klassikale werkvormen. In een deel van de lessen wordt klassikaal gewerkt. Vaak heeft de keuze voor een klassikale werkvorm te maken met de moeilijkheidsgraad van de leerstof, waardoor de leerlingen veel instructie en ondersteuning van de docent nodig hebben. Dat verklaart ook dat er in de bovenbouw meer klassikaal gewerkt wordt dan in de onderbouw. Er wordt ook klassikaal gewerkt (projecten, discussielessen, spelvormen) om het samenwerken van leerlingen te bevorderen, om speciale vaardigheden te oefenen en om gevarieerde lesvormen aan te bieden. Als het goed is, ziet een lesdag van de leerling er dan ook afwisselend uit: nu eens kan de leerling zelfstandig studeren, dan weer is de hele klas samen aan het werk. In veel gevallen mag de leerling zelf plannen op welk moment hij een proef (een toets) doet. Nadat een proef door de docent is nagekeken, verbetert de leerling de fouten die hij gemaakt heeft, en bespreekt de proef met de docent. Een proef wordt afgetekend als de leerling de stof voldoende beheerst, een onvoldoende proef moet dan ook geheel of gedeeltelijk worden overgedaan. Natuurlijk kan het voorkomen dat de leerling er - ook na een of meer herkansingen - niet in slaagt om een proef over een bepaald stuk stof voldoende te maken. In dat geval wordt de proef 'onvoldoende' afgetekend. De school vindt het belangrijk dat leerlingen leren zelf hun schoolwerk in te delen en te plannen en daardoor leren mede verantwoordelijkheid te dragen voor hun studie. Dat betekent dat een leerling voor een deel zelf kan bepalen waaraan hij op een bepaald moment gaat werken. De school gaat ervan uit dat vrijwel alle leerlingen, als ze voldoende tijd besteden aan het schoolwerk, in staat zijn om het werk van een pensum in de tijd die er voor staat af te krijgen. We verwachten dan ook dat ze zich aan het normtempo houden. De vrijheid die we de leerlingen geven, kan gemakkelijk leiden tot een te laag tempo. Er zijn immers zoveel andere interessante dingen te doen in het leven, dat het schoolwerk gemakkelijk in de knel komt. Het gevaar is dan ook niet denkbeeldig dat leerlingen achterop raken en op een bepaald moment de moed verliezen om de opgelopen achterstand nog in te lopen. Dat

Heldere regels bij Montessori Lyceum Herman Jordan in Zeist

Het Herman Jordan hecht aan helderheid van regels. Ze heeft er dertien onderverdeeld in drie domeinen:

Eigen tempo in samenhang met beheersingsleren

- 1 Leerlingen plannen hun werk grotendeels zelf met hulp van een studiewijzer
- 2 Al het werk moet door iedereen helemaal gedaan worden
- 3 Leerlingen verwerken en leren de stof net zo lang tot ze deze helemaal beheersen
- 4 Leerlingen kijken het gemaakte werk zelf na en verbeteren dit
- 5 Leerlingen plannen alle proeven zelf
- 6 Alleen in de bovenbouw zijn er peilproeven (Peilproeven zijn proeven waarbij alle leerlingen op hetzelfde moment over dezelfde stof getoetst worden)
- 7 Leerlingen verbeteren en bespreken de proef altijd, ongeacht de uitslag (voldoende, onvoldoende)

Samenwerking

- 8 Een groot deel van de lessen bestaat uit individueel werken
- 9 Een klein deel van de klassikale lessen bestaat uit samenwerkingsopdrachten
- 10 Per jaarlaag zijn er enkele vakoverstijgende projecten

Differentiëren

- 11 Voor elk leerjaar is er een havo-, vwo en vwo+ programma
- 12 Voor elke jaarlaag zijn er voorproeven met verschillende niveaus
- 13 In overleg kan voor iedere leerling een eigen leerroute worden bepaald.

www.hermanjordan.nl

wil de school beslist voorkomen, want geen leerling is bij studievertraging en doubleren gebaat. Vandaar dat de docenten oog hebben voor tempobeheersing. Dat betekent dat vakdocent en mentor in de les aandacht besteden aan het plannen van het werk, afspraken maken en leerlingen zo nodig verplichten tot bezoek aan de keuze. De tempovrijheid van de leerling is dus een vrijheid in gebondenheid. Naarmate de leerling beter in staat blijkt zelf de verantwoordelijkheid voor zijn werktempo te dragen, krijgt hij daartoe meer de gelegenheid.

Deze beschrijving maakt wel duidelijk dat er dilemma's zijn op de school. Die dilemma's gaan over het Waarom van dat eigene van het Herman Jordan. En het is bij onderwijsontwikkeling natuurlijk vooral steeds de vraag waar de grens ligt en ook wie nu uiteindelijk bepaalt, formeel maar ook informeel.

www.orionlyceum.nl

Orion Lyceum in Breda

Op het Orion Lyceum ontdekken leerlingen met elkaar de wereld en zichzelf. Rudy Schipperen is rector van het Orion Lyceum: Het Orion Lyceum is de enige school voor havo en vwo in Breda waar iedereen elkaar kent en zichzelf kan zijn. Onze school heeft uniek onderwijs waarbij naast de gewone vakken leerlingen zelf onderzoeken vanuit eigen interesse en passie. Zo ontdekken ze waar hun talenten liggen. Op school wordt met de laptop gewerkt en veel op excursie en studiereis gegaan. De kunst van het leven staat centraal. Onze leerlingen verlaten de school met een schatkist gevuld met wat ze weten, willen en kunnen.

Op de website van het Orion Lyceum staan veel filmpjes en leerlingen vertellen zelf het verhaal van de school en van zichzelf. De manier waarop de school zich presenteert is ook doorgedrongen tot staatssecretaris Sander Dekker die het Orion Lyceum betreft bij het nadenken over nieuwe concepten en het presenteren daarvan. Het Orion Lyceum bestaat nog niet heel lang en heeft de bekende problematische start van een nieuw concept achter de rug. De *founding fathers* die dag en nacht moesten werken aan de start van hun school, de eerste leerlingen, de scepsis

Vo-leerlingen geven afvalles op de basisschool

Ondanks de stopzetting van de financiering van de maatschappelijke stage houden sommige scholen de maatschappelijke stage in het programma omdat ze het belang ervan inzien. Het Orion Lyceum in Breda hecht aan een maatschappelijke stage en prikkelt de leerlingen op zoek te gaan naar zinvolle en leerzame opdrachten die ervaring opleveren en effect hebben. In het kader van een project gericht op het voorkomen en bestrijden van zwerfafval gaven twee leerlingen van het Orion Lyceum les op Nutsbasis-school Burgst. Zij legden het belang van het voorkomen van zwerfafval en het scheiden van afval uit. Met zo'n opdracht snijdt het mes aan alle kanten. De vo-leerling moet de les voorbereiden en zich verdiepen in het onderwerp. Dat leidt tot bewustzijn. Doordat de vo-leerling het op de basisschool moet uitleggen denkt hij beter na over de materie en uiteindelijk is dat ook van invloed op het eigen gedrag. Voor de leerlingen van de basisschool geldt dat alleen al het feit dat iemand anders dan de eigen leerkracht met een boodschap komt extra aandacht genereert. Leerlingen van de basisschool kijken op tegen leerlingen van het vo. Zij staan qua taalgebruik dichter bij leerlingen van de basisschool. De basisschool ontkomt er vervolgens natuurlijk niet aan het eigen afvalbeleid nog eens door te nemen.

www.orionlyceum.nl

van de omgeving, het inzakken door de bureaucratische- en ideologische problemen. Heel veel initiatiefscholen komen niet door die eerste fase heen. Het Orion Lyceum wel. De school staat aan de vooravond van een verhuizing naar een onderwijscampus. Over anderhalf jaar staat er nieuwbouw klaar. Een Daltonschool, een Vrije School en het Orion Lyceum zoeken elkaar op. Dat biedt volgens Rudy Schipperen vooral kansen en geeft het Orion Lyceum de thuisbasis die het nodig heeft.

www.nbsburgst.nl

Nutsbasisschool Burgst in Breda

In het schild van Nutsbasisschool Burgst zijn vier hoofdterreinen opgenomen: zorg, pedagogisch klimaat, onderwijs op maat en betrokkenheid:

Pedagogisch klimaat Een kind moet zich thuis kunnen voelen op school. Als een kind zich prettig voelt, heeft dat positieve gevolgen voor de onderwijsresultaten van de leerling. Om dit te bewerkstelligen maakt de school afspraken en houden de mensen van de school zich aan de regels. De school brengt kinderen zelfstandigheid bij en geeft hen waar mogelijk hun eigen verantwoordelijkheid. De Kanjermethode staat daarbij centraal binnen het handelen op de school.

Onderwijs op maat Alle leerlingen zijn verschillend. De school vindt dan ook dat één centraal en klassikaal lespakket geen recht doet aan deze verschillen. Het onderwijs biedt daarom ruimte voor deze verschillen. Afhankelijk van het leertempo en leervermogen van het kind wordt het leerproces ingericht. Kinderen die minder gemakkelijk leren, krijgen leerstof op een andere manier aangeboden. Kinderen die (veel) méér kunnen zullen op weer een andere manier het leerproces doorlopen. Hand in hand met de leerlingenzorg biedt de school ruimte voor kinderen om een aangepast leerprogramma te volgen, minder of méér te doen of leerstof anders tot zich te nemen.

Betrokkenheid Nbs Burgst kenmerkt zich als een betrokken school. Doel is een fijne leeromgeving voor de kinderen te creëren. Daarvoor is betrokkenheid van leerkrachten maar ook van ouders essentieel. Voor de leerkrachten is onderwijs geven méér dan alleen maar een baan. Zij zetten zich met enthousiasme en gedrevenheid in en voelen zich ook met de school verbonden. Ouders zijn voortdurend betrokken bij diverse activiteiten en doen mee in allerlei werkgroepen die de school telt. Deze betrokkenheid is nét dat beetje extra jus over het onderwijs.

www.ijburgcollege.nl

IJburg College in Amsterdam

Alle leerlingen zoveel mogelijk laten leren, in een leergemeenschap, over zichzelf en de wereld om hen heen. Dat is het motto van het IJburg College. Het onderwijskundig concept van de school bevat vijf delen:

Altijd interactie van hoge kwaliteit

Echte opdrachten in de werkelijkheid De school haalt opdrachten zoveel mogelijk uit de werkelijkheid, dit wil zeggen buiten de school. Dat vraagt om het creëren van 'externe meetlatten of met andere woorden, leerlingen krijgen feedback van externen op hun prestaties en producten.

Heldere en ambitieuze doelen De school biedt leerlingen verschillende leerroutes. Op deze manier komt de school tegemoet aan de verschillende leervoorkeuren die leerlingen hebben. Daarnaast zorgt de school voor voldoende afwisseling in de leeromgeving.

Leerlingen solliciteren massaal en voeren sollicitatiegesprekken.

De leerlingen van het IJburg College krijgen tijdens hun leerweg te maken met levensechte contexten. Een voorbeeld daarvan is de opdracht om een sollicitatiebrief te schrijven op bestaande personeelsadvertenties. Deze sollicitatiebrieven worden daadwerkelijk in behandeling genomen waarna er drie sollicitatiegesprekken moeten worden gevoerd. Voor deze gesprekken komen veel werkgevers naar de school toe om deze gesprekken te voeren en deze werkgevers beoordelen de gesprekken en geven aan of ze de betrokkene ook zouden benoemen.

www.ijburgcollege.nl

Trots kunnen zijn en leren door reflectie De leerlingen krijgen de kans om op verschillende manieren te laten zien wat ze kennen en kunnen. Daarbij legt de school de nadruk op het creëren van succeservaringen zodat de leerlingen trots kunnen zijn op het behaalde resultaat. Op deze manier wil de school de leerlingen laten nadenken over wat zij geleerd hebben.

Tonen van het leerproces Leerlingen laten regelmatig zien hoe zij geleerd hebben. Zij denken niet alleen na over wat ze de afgelopen periode hebben gedaan. Ook staan zij stil bij hun werkwijze en hoe ze hebben geleerd. Zij formuleren vervolgens actiepunten om zichzelf verder te ontwikkelen.

Wat de missie van het IJburg College onderscheidt van veel missies op andere scholen is dat het een heldere, korte missie is. Bovendien staat het leren van leerlingen centraal in de missie. Alles wat er op school gebeurt en wordt ontwikkeld, is erop gericht om bij te dragen aan de missie.

De school daagt alle leerlingen op hun eigen niveau uit om zo goed mogelijk te presteren. Iedere leerling heeft een eigen leerstijl. Daarom heeft de school een onderwijsconcept ontwikkeld dat rekening houdt met verschillen, waarin leerlingen van en met elkaar leren en waarin zoveel mogelijk geleerd wordt van de werkelijkheid.

www.hbavincschool.nl

Leonardo onderwijs in Dordrecht

De onderwijsgeevenden vinden dat onderwijs voor alle kinderen uitdagend en zinvol moet zijn. Juist ook voor hoogbegaafde en zeer talentvolle kinderen, wat helaas niet vanzelfsprekend is op veel scholen. Zo'n 2,5% van alle kinderen is hoogbegaafd. Deze hoogbegaafde kinderen willen vaak méér dingen leren en op een andere manier (en in een ander tempo) dan de meeste van hun leeftijdsgenoten. De Bavinckschool neemt hoogbegaafde kinderen (en hun ouders) heel serieus en erkent en onderkent de behoefte aan een andere aanpak voor deze doelgroep. De school investeert al jaren in kennis (bij alle medewerkers) en materialen om tegemoet te kunnen komen aan de specifieke leer- en ontwikkelvragen van hoogbegaafde kinderen. Het doel is om alle kinderen, dus ook hoogbegaafde kinderen, passend en waarde(n)vol onderwijs aan te bieden op de reguliere basisschool. Een ononderbroken effectieve leerontwikkeling van groep 1 tot en met groep 8 is hun streven en dat lukt met bijna alle leerlingen. De Bavinckschool heeft veel ervaring en heeft hiermee inmiddels zo'n goede naam opgebouwd dat zelfs kinderen van buiten Dordrecht naar de school komen. In de praktijk blijkt helaas vaak dat scholen het moeilijk vinden om tegemoet te komen aan de behoeften van hoogbegaafde kinderen. Dat kan leiden tot ernstige motivatieproblemen, onderpresteren en soms zelfs tot gedragsproblemen. Voor hoogbegaafde kinderen die hierdoor vast dreigen te lopen op hun basisschool kan de Leonardo-afdeling (Leonardoschool) van de Bavinckschool soms uitkomst bieden.

De mogelijkheid om een Leonardo-afdeling in stand te kunnen houden is deels afhankelijk van de financiële mogelijkheden van een schoolbestuur. Leerlingaantallen op de teldatum bepalen hoofdzakelijk de inkomsten. Wanneer het aantal leerlingen voor de afdeling

te klein is of het aantal leerlingen op de hoofdlocatie ontwikkelt zich problematisch dan kan het Leonardo onderwijs onder druk komen staan. Ouders dragen vaak bij aan de kosten. Speciale voorzieningen voor hoogbegaafden kunnen ook zonder aansluiting bij Leonardo onderwijs ontstaan. Dit kan leiden tot bijvoorbeeld plusklassen bij grote basisscholen.

www.michaelcollege.nl

Michaël College in Prinsenbeek

Het Michaël College verzorgt voortgezet vrijeschool-onderwijs voor vwo, havo en vmbo g/t. De school is onderdeel van Scholengemeenschap Breda, unit Markenhage. Het is een werkplaats voor cognitieve, sociale en maatschappelijke ontwikkeling; een oefenterrein voor het samenleven. Het is een plaats waar leerlingen 'leren voor het leven'. De visie op ontwikkelingsgericht en maatschappelijk relevant onderwijs wordt goed weergegeven in de spreuk 'De vraag is niet, wat de mens moet kunnen en weten teneinde zich in de bestaande sociale orde te kunnen voegen; maar wel, wat er in aanleg in de mens aanwezig is en in hem ontwikkeld kan worden. Pas dan kan de opgroeiende generatie, de maatschappij steeds opnieuw met nieuwe krachten verrijken.'

De vrijeschool biedt een evenwichtige en geïntegreerde ontwikkeling van het 'denken', het 'voelen' en het 'willen'. Deze onderwijsvorm richt zich op de vorming van het denken (het hoofd), dat uiteindelijk naast het behalen van de examens, moet resulteren in het vermogen tot 'zelfstandige oordeelsvorming'. Een mens is meer vrij als hij/zij voor het vormen van oordelen niet afhankelijk is van de waan van de dag of van wat anderen hem/haar voordeden.

Een gezonde kantine op het Michaël College

Op het Michaël College in Prinsenbeek staat het eten en drinken van de leerlingen op school net als op veel andere scholen in de schijnwerper. Een groot gedeelte van de leerlingen neemt eten mee van huis maar een behoorlijk gedeelte van de leerlingen koopt ook iets in de aula of in het nabijgelegen winkelcentrum. De conciërge van de school organiseert de verkoop in de aula en streeft naar een groot aandeel gezonde voeding. Verkoop aan de balie en via automaten is daarop afgestemd. In de praktijk is het een lastige opgave om te concurreren met de supermarkt. Ouders zijn grote voorstander van de gezonde lijn en willen in principe ook wel helpen met de bereiding van bijvoorbeeld verse soep. Maar vaste vrijwilliger zijn, is veel gevraagd. Dus komt het vaak op de schouders van een enkeling neer. Energydrink is verboden binnen de school. Maar leerlingen zijn vindingrijk en consumeren buiten de school, ook leerlingen die medicatie hebben om activiteit te remmen. Aan de balie in de aula wordt overigens thee, bio-limonade en heet water verkocht voor de noedels die sommige leerlingen meebrengen. In de aula staat een automaat met dagelijks een andere gezonde soep.

Veel scholen doen hun best om binnen de school het afvalprobleem in de hand te houden. Met veel prullenbakken, corvee en toezichthouders lukt het vaak om de aula weer toonbaar te krijgen. Het Michaël College en het Orion Lyceum doen samen met andere scholen onder de naam WasteWatch mee aan een interscholair project gericht op het voorkomen van zwerfafval en het beperken en voorkomen van afval. Zij proberen daarmee een ZeroWaste-beweging op gang te krijgen.

www.michaelcollege.nl

Het belang van kennis van het gevoelsleven (het hart) wordt steeds beter ingezien. Zelfkennis en kennis van de leefwereld en de belevingswereld van anderen is noodzakelijk in elke succesvolle sociale interactie. Het respecteren van verschillen tussen mensen en hiermee om kunnen gaan, is van doorslaggevend belang in het maatschappelijk functioneren. Het gaat hierbij dus ook om het ontwikkelen van sociale competenties. Daaraan wordt hard gewerkt in de klassen en tijdens de stages en andere activiteiten.

De ontwikkeling van de wil, het vermogen om eigen keuzes te maken en voorgenomen besluiten uit te voeren, is het moeilijkst, maar het is ook iets dat geleerd en geoefend kan worden. Dit wordt onder andere in de vele praktijkvakken (de handen) en studie-opdrachten geoefend. Naast de cognitieve ontwikkeling, wordt expliciet aandacht besteed aan de sociale ontwikkeling en de persoonlijkheidsvorming. Beide zijn volledig geïntegreerd in alle onderdelen van het lesprogramma. Jaarlijks zijn er werkweken, stages, jaarfeesten, gastlessen en projecten. Buiten de leervakken, zijn er veel kunst en praktische vakken. De resultaten van de leerlingen van het Michaël College zijn uitstekend. De examencijfers liggen ver boven het landelijk gemiddelde.

Het Michaël College verhuist binnen 2 jaar naar een campus waar ook het Orion Lyceum en de Dalton SG Markenhage gevestigd gaan worden. De school werkt aan uitbreiding van onderwijsmogelijkheden door te kijken of er onder de vlag van andere scholen begonnen kan worden met een praktische stroom. ■

Oostvaarders College initieert uitwisseling met India

Megan en Roos, twee leerlingen uit het derde leerjaar, staan aan de vooravond van een reis naar India samen met zestien andere leerlingen van het Oostvaarders College. Ze hebben hun deelname verdiend door een motivatie te schrijven waarom ze mee wilden naar India. Voordat ze deze motivatie schreven hebben ze met anderen nagedacht over relevante aspecten van hun reis. Met wie gaan we? Wat vraagt zo'n reis van mij en van de groep? Kortom wat betekent het om wereldreiziger te zijn? De reis komt niet uit de lucht vallen. Het Oostvaarders College wisselt, ook in het vmbo, al jarenlang leerlingen uit met India maar ook met Europese landen. Megan en Roos zijn vooral mensenmensen. Sociaal, zorgzaam en sportief. Ze weten nog niet wat ze later willen worden maar het neigt naar arts, psycholoog maar ook naar leiding geven, vrijwilliger zijn en sporten. Voorlopig hebben ze zich voorgenomen om hun ogen en oren goed open te zetten en vooral hun denken op 'aan' te zetten. Ze willen alles in zich opnemen en vastleggen met foto's, fimpjes en in een blog om vooral goed te kunnen rapporteren als ze terug zijn. Want dat is ook de bedoeling van de reis van de achttien leerlingen, dat alles doordringt in de school.

www.ovc.nl

VBS en onderwijs blijven samen in beweging

VBS is altijd op zoek naar vragen over het waarom, wat en hoe van het onderwijs. Onderwijs is geen statisch gegeven. Onderwijs volgt de ontwikkeling van de samenleving en kan juist reactief of initiërend zijn. De complexiteit van een evoluerende samenleving en de complexiteit van het onderwijs zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Juist in dit tijdsgewricht van versnelling van technologische ontwikkeling en explosie van communicatiemiddelen en verplaatsingsmogelijkheden slaan veel ontwikkelingen op hol. Van het onderwijs wordt verwacht dat zij zowel het schoothondje is van de gevestigde orde als de trekker van het denken over de kennis en kunde van huidige en komende generaties.

VBS initieert altijd het denken en het ontmoeten over de koers van het onderwijs en doordenking van de consequenties van eventuele koerswijzigingen. Deze publicatie is maar een tussenstap, onderwijsontwikkeling is niet klaar en zal nooit klaar zijn. Want er gebeurt voortdurend heel veel. Er zijn actuele rode draden en losse eindjes waarover bovengenoemde scholen en veel andere scholen het graag en intensief willen hebben: cijfers en diploma's, gemeenschappelijkheid, krampachtigheid en (overheids)beleid.

Cijfers en diploma's

Van kleuterschool tot wetenschappelijk onderwijs voelen kinderen, ouders, onderwijsgeevenden dat de balans tussen werken voor een diploma of een toets en werken aan menswording min of meer is verstoord. Veel scholen willen die balans herstellen. Scholen willen zoeken naar wegen om die balans weer in de praktijk te brengen. Scholen willen op een gevalideerde manier zichtbaar maken hoe iemand zich ontwikkelt en wat iemand presteert. Immers: Leren is niet alleen een kwestie van studeren. Leren is ook een kwestie van spelen, tekenen, stage lopen, gamen, op excursie gaan, meedraaien, sporten, op je rug in het gras liggen, werken en dromen. Leren

is ook niet alleen een zaak van school en onderwijs maar ook een zaak van thuis, straat, buurt, voetbalveld, bos, vakantiepark, zwembad en podium.

Rapporten, verslagen, werkstukken, presentaties, foto's en diploma's geven een onmisbaar deel van het verhaal. Maar het verhaal van de slogans en motto's 'eruit halen wat erin zit' en 'talenten tot zijn recht laten komen' en 'worden wie je bent' en 'hoofd, hart en handen' en 'geen vat vul-len maar een licht ontsteken' is oneindig veel breder en dieper dan doorstroomtijd, het verschil tussen schoolonderzoek en eindexamen en de A,B,C,D en E's van Cito en de 6,3's van Centrale Examens. Het is ook het verhaal van de medisch opgeleide vrouw die passioneel een koffiebar onder haar hoede neemt, de technicus die beroepspokeraar wordt, de bioloog die doorbreekt als zanger en de verzorgende die opklimt tot psycholoog.

Cijfers en diploma's zullen altijd een tijdelijk en gemankeerd beeld geven van wat een kind, een mens, een leerling, een student echt waard is. Dat is een gegeven. Maar scholen die op zoek blijven naar een multidimensionaal portfolio zijn op zoek naar systemen en methodieken om leerlingen zo goed mogelijk tot hun recht te laten komen in rapportages en examenlijsten. Een zoektocht die nooit af is. Scholen kunnen elkaar op zoeken in hun zoektocht naar een gevali-deerd systeem en daar hun belangrijkste stakeholders bij betrekken. VBS organiseert, faciliteert en verbindt onder de noemer Leven lang leren stakeholders voor de uitwisseling van alternatie-ven van gevalideerde systemen.

Worstelen met gemeenschappelijkheid

Goed onderwijs is algemeen belang en niet van meer belang voor de één of de ander. Wie dat algemeen belang uit het oog verliest belandt in een strijd van de één tegen de ander. Van de docent tegen de leerling of van de ouder tegen de bestuurder maar ook de sectie tegen het vak en de schoolsoort tegen de buurschool. Het is lastig om een route te vinden waardoor men met elkaar in elkaars verlengde werkt aan iets groots als 'een betere wereld voor iedereen' of ' onze gezonde en eerlijke aarde'. Scholen zoeken naar mogelijkheden om die verbindingen te herstel-len en samenwerking voorop te stellen. Het ligt ook voor de hand dat scholen daar aan werken maar in de praktijk is ook duidelijk hoe moeilijk dat is. Een gemeenschappelijk doel, een visie

en een missie die zo duidelijk en gedragen is dat de leerlingen en onderwijsgevend en ouders zich ge-gidst voelen en zeker zijn over hun doen en laten, dat kost steeds tijd. Dat is een kwestie van korte en lange termijn en een open houding van doordenken en ver-diepen, van de wil tot echte samenwerking. Dat gaat over het belang van inspiratie en kracht en positiviteit en toekomstgerichtheid. En als je dat samen wil doen met concurrerende scholen in een systeem waarbij de leerlingen grondslag zijn van de bekostiging sta je in de regio voor een zware opgave. VBS organiseert ontmoeting, resoneren en verbinding. De behoefte van scholen om elkaar letterlijk tegen te komen en met elkaar optrekken is ondanks alle communicatiemoge-lijkheden niet afgenomen.

Krampachtig (tegen) loslaten

Op veel plaatsen is eigen kennis en kunde van leer-kracht, docent, bouw of sectie en 'eigen' gedachtegoed

Stadslandbouw op Nutsbasisschool Burgst

Gestimuleerd door bedrijven op het gebied van groen is in 2014 een nationaal project Pietertje Pom begonnen. Scholen konden zich inschrijven voor een moestuinpakket en daarmee de deur open zetten voor tuinieren. Leerlingen van nuts-basisschool Burgst begonnen met een eigen dak-tuin en kwamen zo op het spoor van stadsland-bouw. Stadslandbouw is door veel gemeenten op de agenda gezet om de aandacht voor milieu en groen te genereren.

www.nbsburgst.nl

van de school een te krappe en starre bron gelet op de zo snel veranderende leeromgeving. De onderwijsvragen van deze tijd evolueren snel. Scholen zijn op zoek naar manieren om de klassieke bagage mee te nemen naar nieuwe gebieden. Voor een deel regeert de angst en gebrek aan zelfverzekerdheid. Ook ongefundeerde overtuigingen belemmeren maar al te vaak het debat. De stem van de sterkste of de slimste of de machtigste of de knapste of de intelligentste overheerst dan de stem van het gezond verstand van de groep. VBS heeft ervaring met scholen, mensen, organisaties die in staat zijn een veilig forum te organiseren waar open ogen en oren heersen en waar mensen zichzelf mogen zijn bij het gesprek en de besluitvorming over de koers van het onderwijs en uitvoering van het werk.

Van argwaan naar vertrouwen

Binnen de school zijn veel mensen argwanend over de diepere bedoelingen van beïnvloedende politiek, beleidsmakers en (commerciële) systemen om de school heen. Toetsen en examens, onderwijsadvies, diploma, lesboek, hard- en software, gebouwbeheer, catering, stage, alles is ook een markt waar veel geld in om gaat en waar veel (eigen) belangen op het spel staan. Het onderwijs is daarbij onzeker geworden over de opdracht en de rol. Neutraal? Initiërend? Ondergeschikt? Uitvoerend? Scholen willen zelfverzekerd en overtuigd aan de weg timmeren maar wel met een gedragen doel voor ogen. Scholen willen niet graag voor een karretje worden gespannen van organisaties die het minder nauw nemen met een integere, dus consistente/consequente/coherente samenleving. Maar geld, financieel rendement en bedrijfseconomie zijn meer en mee leidend geworden in samenleving en onderwijs. Geld is een doel geworden zoals materiële welstand geluk soms in de weg staat. VBS is pleitbezorger van Coöperatief denken en het denken in termen van Rentmeesterschap. De netwerkorganisatie is als geen ander in staat mee de juridische vormen te ontwerpen die nodig zijn om continuïteit en integriteit te waarborgen.

Deel uw inspiratie met ons!

VBS is altijd op zoek naar nieuwe initiatieven en mooie voorbeelden van diversiteit, eigenheid, vernieuwing en samenwerking in het onderwijs. Zend uw casus naar communicatie@vbs.nl.

www.vbs.nl

Inspiratie en drijfveren

De grootste (her)ontdekking tijdens deze zoektocht is misschien toch wel die van het belang van inspiratie. Inspiratie door het rolmodel, door een idool, door een film, een toespraak, een inzicht, een tekst, een boek, een gedicht een leider, een spreuk, de leerlingen, eigen kinderen! Gaandeweg is gebleken dat mensen schromen om aan elkaar te vragen: Waar ben je goed in? Wat is je talent? Wat drijft je?

In een-op-een gesprekken en onder vrienden kan de vraag nog maar in de groep? De vraag naar wat scholen inspireert, wat mensen inspireert, is tijdens het rondje transitie toch in toenemende mate aan de orde gekomen. Waarom hangt dat schilderij op de kamer? Waarom staat die foto op het bureau? Waarom staat dat beeld voor de ingang? Wat is je hobby? Wat is je passie? Waar heb je een hekel aan? Wat heb je verscheurd? Waarom is de school zo genoemd?

Mooi als in één gesprek met leerlingen, docenten en schoolleiding Beyoncé, K3, Martin Luther King, Ivan Illich, DJ Hardwell en de Ierse vrijheidsstrijders voorbij komen. Als men bereid is deze vragen naar drijfveren te stellen en onbevooroordeeld te luisteren naar de antwoorden blijken deze vragen in de praktijk goed te werken. Het zorgt voor het blootleggen van essenties en begrip daarover. Het is mooi om te horen hoe een 17-jarige vmbo-leerlinge een voorbeeld neemt aan Beyoncé die ooit begon als kapster en een mega-wereldster is geworden. Misschien ook wel omdat Beyoncé zo'n vertrouwen heeft gehouden in haar familie. Dat is net zo mooi als het verhaal van de docent geschiedenis die het niet kan nalaten om na te blijven denken over de Ierse vrijheidsstrijd.

Vaak blijken directiekamers, teamkamers maar ook individuele lokalen vol te staan met wat in de loop der jaren is verzameld als inspiratie of herinnering. Het zijn inspiratieboxen. Het illustreert een persoonlijke of een organisatorische transitie en het er over spreken lokt uit om het verder over de toekomst en de ambities te hebben. In die zin is het oude houten lestafeltje met de keurig op een paneel geschilderde docentnamen van het Nieuwe Lyceum in de hal van het Oostvaarders College sprekend! ■

Samen sterk

Met dank aan de waardevolle gespreken met

Alje Bosma
Mirjam Bekker
Marieke Brugman
Frans-Josef de Graaff

Leerlingen, ouders docenten en bestuurders van:
Vrijzinnig-Christelijk Lyceum
Nutsbasisschool Burgst
Herman Jordan
Oostvaarders College
De Keerkring
Michaël College
Leonardoschool
Oostvaarders College
Orionlyceum
UNESCO
Ijburgcollege

Verbindend voor diversiteit in onderwijs

Bezuidenhoutseweg 251-253
2594 AM Den Haag
t 070-331 52 52
e vbs@vbs.nl
w www.vbs.nl
t [@VBSonderwijs](https://twitter.com/VBSonderwijs)

